

РЕКОМЕНДАЦІЇ

VII Всеукраїнського відкритого науково-практичного онлайн-форуму «ІННОВАЦІЙНІ
ТРАНСФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ:
ВИКЛИКИ, РЕАЛІЇ, СТРАТЕГІЇ»
м. Київ, 25-28 листопада 2025 р.

В контексті гармонізації освітньої політики з EU AI Act та українським законодавством Форум вважає за доцільне рекомендувати Міністерству освіти і науки України, Національній академії наук України, Національній академії педагогічних наук України спільно з профільними міністерствами та провідними освітніми закладами розробити узгоджені підходи до використання штучного інтелекту в освіті з урахуванням Регламенту (ЄС) 2024/1689 «AI Act», що запроваджує ризик-орієнтовану модель регулювання систем штучного інтелекту та спеціальні вимоги до систем загального призначення (GPAI), включно з прозорістю навчальних даних та дотриманням авторського права. Такі підходи мають бути узгоджені з Концепцією розвитку штучного інтелекту в Україні (розпорядження КМУ від 2 грудня 2020 р. № 1556-р), а також із стратегічними документами у сфері цифровізації освіти і науки.

У напрямі відкритих даних, авторського права та text-and-data mining для освіти і науки Форум пропонує підтримати гармонізацію політик відкритих даних і авторського права в освітній та науковій сферах із положеннями Директиви (ЄС) 2019/790 про авторське право в Єдиному цифровому ринку, зокрема щодо винятків для text and data mining (TDM) для досліджень та інновацій. Вважаємо за необхідне передбачити в національній практиці можливість машинозчитуваного резервування прав (TDMRep / TDM Reservation Protocol) для правовласників, які цього потребують, при одночасному забезпеченні стійкої правової основи для добросовісного використання освітніх і наукових ресурсів у навчанні й тестуванні систем ШІ, у тому числі на базі чинного Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Щодо модельні політики для закладів освіти щодо використання ШІ Форум рекомендує розробити та запровадити на національному рівні пакет модельних документів для закладів освіти (шкіл, коледжів, університетів, позашкільних центрів), що регулюватимуть використання сервісів штучного інтелекту в навчанні й управлінні: політики академічної доброчесності в умовах генеративних AI-інструментів, положення про обробку персональних даних учнів і студентів, етичні кодекси для педагогів щодо застосування ШІ, орієнтовані на захист прав дитини, психічне здоров'я та інформаційну безпеку. Такі модельні політики мають бути узгоджені зі Стратегією цифрової трансформації освіти і науки України до 2026 року та з майбутнім національним регулюванням ШІ, адаптованим до вимог EU AI Act.

В галузі міжнародного партнерства та спільних цифрових сервісів Форум підтримує необхідність послідовного розширення співпраці з міжнародними й європейськими партнерами (Horizon Europe, Erasmus+, програми Ради Європи, UNESCO тощо) для створення спільних дослідницьких центрів, консорціумів і цифрових сервісів у галузі освіти та штучного інтелекту. Зокрема, доцільно розвивати спільні онтологічні платформи, освітні корпуси, відкриті STEM/STEAM-ресурси та інструменти медіаграмотності, які відповідають стандартам відкритої науки та вимогам EU AI Act щодо прозорості, безпечності й етичності систем ШІ.

Орієнтованість України на європейську модель цифрового інноваційного суспільства знань передбачає вміння швидкого орієнтування в великих масивах інформації і володіння навичками практичних рішень. Такі рішення накопичені МАН, ІОД НАПН України, досвідом участі в міжнародних грантових проєктах, питання в тому як допомогти використовувати цей досвід на рівні конкретного навчального закладу Форум пропонує:

Розглядати освітні та наукові реформи в форматі їх формування (shape) у відповідності до зміни викликів. Це традиція Всесвітнього економічного форуму (WEF), організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Це передбачає і нові виміри та рамки компетенцій, і формування навичок.

Сприяти доповненню навичок критичного мислення креативним мисленням та іншими моделями мислення, що сприяють швидкій адаптації до змін і готовності до інновацій.

Спільно з Міністерством цифрової трансформації підтримувати та сприяти розміщенню на відповідних ресурсах українських, міжнародних освітніх проєктів з культурної, історичної, наукової, комунікативної (популяризації можливостей українських мереж) дипломатії; формуванню єдиного ресурсу про інклюзивні проєкти в українській освіті та можливості швидких транзитів міжнародного досвіду (наприклад, досвіду ЄС по реалізації інклюзивних STEM, STEAM, STREAM); вивченню досвіду ЄС по запровадженню освітніх інноваційних цифрових центрів та хабів з перетворення такого досвіду на швидкі транзити (один із напрямів формування цифрових компетенцій, рамка яких прийнята в 2017 році).

Посилювати порівняльний аналіз досвіду сучасного запровадження моделей інтегрованого мислення (STEM напрям, який сьогодні реалізується в STEM, STEAM, STREAM проєктах);

Сприяти вивченню та адаптації досвіду ЄС в формуванні зелених компетенцій (рамка прийнята в 2022 р.)

Узагальнити досвід роботи з обдарованими учнями та формування основ наукових досліджень (ІОД, МАН, участь в проєктах ЄС та міжнародних освітньо-наукових проєктах) через створення відповідного ресурсу з англomовним перекладом де учасники діляться досвідом.

У напрямі розвитку професійного успіху викладачів закладів вищої освіти пропонуємо у сфері підвищення професійного успіху викладачів закладів вищої освіти нині здійснюється комплекс важливих заходів, які сприяють розвитку професійних, педагогічних і цифрових компетентностей. Успішно впроваджуються різноманітні форми підвищення кваліфікації, включаючи курси, тренінги, стажування та самоосвіту, що сприяє розвитку емоційного інтелекту, комунікативних та креативних навичок викладачів, підвищуючи якість освітнього процесу. Значні успіхи досягаються у систематизації навчальних матеріалів, узгодженні ключових концепцій і забезпеченні міждисциплінарної взаємодії, а також у впровадженні сучасних аналітичних підходів для ефективного підсумовування отриманих даних.

Водночас виникають виклики, що потребують уваги. Потрібно посилити системність підходів, ефективніше поєднувати теоретичні і практичні аспекти, а також забезпечити індивідуалізацію навчальних траєкторій відповідно до потреб викладацького складу. Важливо активізувати міжрегіональний обмін передовим досвідом і розвивати використання цифрових технологій і інноваційних методик викладання. Необхідна більш чітка координація та підтримка з боку закладів вищої освіти для мотивації викладачів та оцінки результатів підвищення кваліфікації. Також критично важливо розширити механізми моніторингу та оцінювання ефективності освітніх ініціатив та зміцнити узгодженість у цьому аспекті між структурними підрозділами закладів вищої освіти.

Наявні практики створюють міцну основу для професійного розвитку викладачів, але їхній успіх буде залежати від посилення координації, впровадження системного підходу, адаптації до специфіки викладацької спільноти і активного використання інноваційних цифрових технологій для сталого розвитку сфери вищої освіти.

З огляду на викладене, для забезпечення сталого розвитку професійної компетентності викладачів закладів вищої освіти сформульовано низку рекомендацій, спрямованих на посилення системності, узгодженості та інноваційності освітніх практик. Вони враховують сучасні виклики, потреби викладацької спільноти та тенденції цифровізації, забезпечуючи ефективне поєднання теоретичних і практичних аспектів підвищення кваліфікації.

Міністерству освіти і науки України:

Розробити національну програму підтримки професійного успіху викладачів ЗВО, що включає: системи наставництва та коучингу; грантові програми для підвищення кваліфікації.

Інтегрувати цифрові компетентності в стандарти підготовки викладачів.

Запровадити механізми оцінювання професійного успіху, орієнтовані не лише на публікаційну активність, а й на якість викладання, інноваційність та студентську залученість.

Департаментам освіти обласних адміністрацій

Організувати регіональні платформи обміну досвідом між викладачами закладів вищої освіти. Підтримувати проекти, спрямовані на розвиток:

soft skills: комунікація, лідерство, адаптивність;

meta skills: розвиток мислення на зростання (growth mindset), що забезпечує готовність до безперервного навчання та адаптації в умовах змін, щоб розвивати нові компетентності; здатність формулювати цілі, мотивувати інших на їх досягнення, долаючи труднощі; уміння ідентифікувати ключові проблеми та зони найбільшого впливу професійної діяльності; здатність розпізнавати, регулювати власні емоції та поведінкові реакції в різних ситуаціях.

Сприяти впровадженню інклюзивних практик в освітній процес.

Застосовувати управлінські рішення щодо створення професійного бренду викладачів, їхнього професійного іміджу, що формується на перетині академічної компетентності, етики, медіаграмотності, комунікаційних, презентаційних, організаційних та проектних умінь.

Керівникам закладів вищої освіти

Удосконалити діяльність внутрішніх центрів педагогічної майстерності, центрів якості освіти для розвитку професійних компетентностей.

Запровадити систему мотивації, що враховує інноваційні методи викладання та участь у міжнародних проєктах.

Забезпечити психологічну підтримку викладачів у періоди високого навантаження та змін.

Розвивати практики культури професійної комунікації, спрямованої на формування компетентності в галузі академічної доброчесності та публікаційної етики.

Опановувати інструменти цифрової науки, спрямовані на формування іміджу викладача-дослідника, інтеграцію міждисциплінарного підходу у змісті освіти.

Науково-педагогічним працівникам

Розвивати цифрову грамотність та навички роботи зі штучним інтелектом для підвищення ефективності навчання.

Активно брати участь у міжнародних академічних мережах для обміну досвідом.

Розвивати науково-освітнє партнерство у контексті утвердження кращих практик професійного розвитку.

Фокусуватися на студентоцентричному підході та використанні інтерактивних методів.

Розробити програму надання суб'єктам закладів освіти в межах системи освітнього дорадництва комплексу консультаційних послуг, яка побудована на адаптаційних засадах управління навчально-виховною діяльністю в умовах воєнного стану та повоєнного відновлення.

Розробити побудований на адаптивних засадах проєкт акмеологічної служби консалтингового забезпечення професійного саморозвитку та самовдосконалення сучасного фахівця.